

Anonimizuota versija

Vertimas

C-625/21-1

Byla C-625/21

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

Gavimo data:

2021 m. spalio 8 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Oberster Gerichtshof (Austrija)

Nutarties dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2021 m. rugsėjo 22 d.

Kasatorius (iš pradžių – atsakovas):

VB

Kita kasacinio proceso šalis (iš pradžių – ieškovė):

GUPFINGER Einrichtungsstudio GmbH

<...>

Oberster Gerichtshof (Aukščiausiasis Teismas) <...> byloje, kurioje ieškovė yra *GUPFINGER Einrichtungsstudio GmbH*, Šerdingas, <...> atsakovas – VB, <...> <...> dėl galiausiai 5 271,33 EUR <...>, išnagrinėjęs atsakovo kasacinį skundą dėl 2021 m. vasario 12 d. *Landesgericht Ried im Innkreis* (Ino Rydo apygardos teismas), kaip apeliacinės instancijos, sprendimo GZ 18 R 1/2lh-65, kuriuo buvo iš dalies pakeistas ir iš dalies paliktas galioti 2020 m. lapkričio 27 d. *Bezirksgericht Braunau am Inn* (Braunau prie Ino apylinkės teismas) sprendimas GZ 2 C 128/18t-57, <...> priėmė šią

nutartį

A. Europos Sąjungos Teisingumo Teismui (toliau – Teisingumo Teismas) pateikiami šie prejudiciniai klausimai:

1. Ar 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvos 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva dėl nesąžiningų sąlygų) 6 straipsnio 1 dalį ir 7 straipsnio 1 dalį reikia aiškinti taip, kad vertinant ekonominės veiklos vykdytojo teisę pagal sutartį pareikalauti iš vartotojo atlyginti žalą, kurią jis grindžia neteisėtu sutarties atsisakymu vartotojo iniciatyva, dispozityvios nacionalinės teisės taikymas atmetamas jau tuomet, kai ekonominės veiklos vykdytojo standartinėse sutarties sąlygose (toliau – standartinės sąlygos) yra nesąžininga sąlyga, pagal kurią ekonominės veiklos vykdytojui greta dispozityvios nacionalinės teisės nuostatų pasirinktinai suteikiama teisė iš sutartį pažeidusio vartotojo reikalauti fiksuoto dydžio žalos atlyginimo?

Jei į pirmąjį klausimą būtų atsakyta teigiamai:

2. Ar toks dispozityvios nacionalinės teisės taikymas atmetamas ir tuo atveju, kai ekonominės veiklos vykdytojas vartotojui reiškiamą reikalavimą atlyginti žalą grindžia ne pirmiau minėta sąlyga?

Jei į pirmąjį ir antrąjį klausimus būtų atsakyta teigiamai:

3. Ar minėtoms Sąjungos teisės nuostatoms prieštarauja tai, kad sąlygos, kurią sudaro kelios taisyklės (pavyzdžiui, alternatyvios sankcijos už neteisėtą sutarties atsisakymą), atveju sutartiniams santykiams lieka galioti tos sąlygos dalys, kurios bet kuriuo atveju atitinka dispozityvią nacionalinę teisę ir nėra laikytinos nesąžiningomis?

<...> [bylos nagrinėjimo sustabdymas]

Motyvai

1 I. Faktinės aplinkybės

- 2 Bendrovė ieškovė turi Šerdinge (Austrija) interjero saloną ir prekiauja, be kita ko, įmontuojamaisiais virtuvės baldais.
- 3 Atsakovas yra pensininkas, 2017 m. lapkričio 12 d. statybų mugėje Ino Ryde (Austrija) įsigijęs iš ieškovės jos stende mugėje įmontuojamuosius virtuvės baldus už 10 924,70 EUR. Sutartis buvo sudaryta remiantis ieškovės standartinėmis sąlygomis, kurių V punktas suformuluotas taip (paryškinta originale):

V. Sutarties atsisakymas

Vėlavimo priimti atveju (VII punktas) arba dėl kitų svarbių priežasčių, visų pirma tokių kaip kliento bankrotas arba atsisakymas iškelti bankroto bylą dėl turto stokos, taip pat tuo atveju, kai klientas vėluoja atlikti mokėjimą, turime teisę atsisakyti sutarties, jei abi šalys jos dar nėra visiškai įvykdžiusios. Jei sutarties atsisakoma dėl kliento kaltės, savo nuožiūra galime pareikalauti **sumokėti fiksuotą 25 % bendros**

sąskaitos sumos dydžio kompensaciją arba atlyginti faktiškai patirtą žalą.

Klientui vėluojant atlikti mokėjimą esame atleisti nuo bet kokių tolesnių veiklos ir pristatymo išpareigojimų ir turime teisę sustabdyti dar neįvykdytą prekių tiekimą ar paslaugų teikimą ir pareikalauti **išankstinių mokėjimų** ar **garantijų** arba nutraukti sutartį praėjus nustatytam pagrįstam papildomam terminui.

Jei klientas – neturėdamas teisės – atsisako sutarties arba prašo ją nutraukti, galime pasirinktinai reikalauti, kad sutartis būtų vykdoma, arba sutikti nutraukti sutartį; pastaruoju atveju klientas mūsų nuožiūra privalo **sumokėti fiksuotą 20 % bendros sąskaitos sumos dydžio kompensaciją arba atlyginti faktiškai patirtą žalą**. Tais atvejais, kai už projektavimo darbus nėra atsiskaitoma atskirai, pardavėjui atsisakius sutarties pareikšime autorių teises į visus atitinkamus projektavimo dokumentus.

4 2017 m. lapkričio 28 d. atsakovas atsisakė pirkimo–pardavimo sutarties, nes negalėjo įsigyti namo, kuriam buvo skirta virtuvė.

5 Jeigu pirkimo–pardavimo sutartis būtų buvusi įvykdyta, ieškovei būtų likęs iš viso 5 270,60 EUR pelnas.

6 II. Ankstesnis procesas

7 2018 m. gegužės 14 d. pareikštu ieškiniu ieškovė pareikalavo, kad atsakovas sumokėtų pirkimo kainą kaip sutartinę kompensaciją, sumažinus ją suma, kuri buvo sutaupyta neatlikus darbų. Įsiskolinimas, kurio dydį ieškovė galiausiai įvertino 5 270,60 EUR, yra mokėtinas dėl pirkimo–pardavimo sutarties atsisakymo. Kaip ieškovė byloje dalyvaujanti bendrovė reikalavimą procese grindė ne savo standartinėmis sąlygomis, o dispozityviomis (Austrijos) civilinės teisės nuostatomis.

8 Atsakovas proceso pradžioje dar tvirtino, kad jis neprivalo mokėti kompensacijos, nes turėjo teisę atsisakyti sutarties. Vis dėlto nagrinėjant bylą trečiojoje instancijoje nebeginčijama, kad atsakovas neteisėtai atsisakė pirkimo–pardavimo sutarties.

9 Galiausiai atsakovas teigė, kad pirkimo–pardavimo sutartį sudarė standartinės sąlygos. Sąlygų V punkte (trečia pastraipa) neteisėto vartotojo atsisakymo atveju verslininkui suteikiama teisė pasirinktinai reikalauti iš vartotojo sumokėti fiksuotą 20 % bendros sąskaitos sumos dydžio kompensaciją arba padengti faktiškai patirtą žalą. Atsižvelgiant į tai, kad ši sąlyga yra nesąžininga ir ja sukuriama našta atsakovui, kaip vartotojui, ieškovė turi teisę į ne daugiau kaip 20 % faktinės pirkimo kainos.

- 10 Pirmosios instancijos teismas priteisė ieškovei 20 % bruto pardavimo kainos (2 184,94 EUR), o likusius reikalavimus atmetė. Remdamasis *Oberster Gerichtshof* sprendimu 3 Ob 237/16y, pirmosios instancijos teismas nusprendė, kad sąlygų V punkto trečia pastraipa yra labai nepalanki vartotojui dėl nepagrįstai didelio sutarties atšaukimo mokesčio dydžio. Vis dėlto, jei ši nuostata būtų visiškai išbraukta iš pirkimo–pardavimo sutarties, ieškovei (dėl dispozityvios teisės) turėtų būti atlyginta 5 270,60 EUR žala dėl sutarties nevykdymo. Tokiu atveju nesąžiningos sąlygos panaikinimas turėtų „baudžiamąjį“ poveikį vartotojui. Galiausiai ta sąlyga leido jam manyti, kad sutarties nutraukimo atveju turėtų būti kompensuojama ne daugiau kaip 20 % bruto pardavimo kainos sudaranti žala. Vartotojas jokiomis aplinkybėmis nesitiki, kad „faktiškai patirta žala“ sutarties nutraukimo atveju sudarys beveik pusę sutartos kainos nieko negavus iš pardavėjo mainais. Dėl šių priežasčių ieškovei dėl sutarties nevykdymo kompensuotina žala turi būti ribojama iki 20 % bruto pardavimo kainos.
- 11 Apeliacinės instancijos teismas pakeitė sprendimą, patenkindamas ieškinį <...>. Standartinėse sąlygose įtvirtintos su kuria nors iš abipusių pagrindinių prievolių nesusijusios sąlygos negaliojimas negali lemti sutarties negaliojimo. Remiantis Teisingumo Teismo jurisprudencija, Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų 6 straipsnio 1 dalis leidžia spręsti, kad nacionaliniai teismai nesąžiningą sutarties sąlygą turėtų pripažinti netaikytina tik tam, kad ji nesukeltų privalomų pasekmių vartotojui, tačiau jie negali pakeisti jos turinio. Nagrinėjama sutartis iš esmės turi likti galioti nepakeista, jei tai teisiškai įmanoma pagal nacionalinės teisės nuostatas – išskyrus pakeitimą, kurį lemia nesąžiningų sąlygų panaikinimas. Pagal Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų 6 straipsnio 1 dalį nedraudžiama nacionaliniam teismui panaikinti nesąžiningą sąlygą ir ją pakeisti dispozityvia vidaus teisės nuostata taikant sutarčių teisės principus. Priešingai, nesąžiningos sąlygos pakeitimas tokia nuostata yra, atsižvelgiant į minėtą Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų tikslą, visiškai pateisinamas, nes taip pasiekama, kad sutartis galėtų būti toliau vykdoma ir privaloma šalims nepaisant to, kad panaikinta jos negaliojanti sąlyga. Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų 6 straipsnio 1 dalimi nėra siekiama panaikinti visas sutartis, kuriose yra nesąžiningų sąlygų. Sutarties atsisakymo sąlyga, numatanti faktinės nutraukimo padarytos žalos atlyginimą ir taip atspindinti dispozityvią teisinę padėtį, neprieštarauja moralės normoms. „Žalos dėl sutarties nevykdymo apribojimas“ iki 20 % bruto pardavimo kainos nesuderinamas su Teisingumo Teismo jurisprudencija, pagal kurią iš Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų 6 straipsnio 1 dalies formuluotės išplaukia, kad nacionaliniai teismai turi tik pripažinti nesąžiningą sutarties nuostatą netaikytina, bet neturi teisės pakeisti jos turinio. Šiuo atveju neužkirstas kelias remtis dispozityvia teise. Dėl to, kad atsakovas neteisėtai atsisakė sutarties, ieškovė turi teisę remtis suinteresuotumu, kad sutartis būtų įvykdyta.
- 12 Apeliacinės instancijos teismas leido įprasta kasacine tvarka *a posteriori* pateikti skundą dėl klausimo, ar ekonominės veiklos vykdytojas, nesiremdamas prieš vartotoją negaliojančia sąlyga, galėtų išvengti dispozityvios teisės netaikymo, kaip

tai suprantama pagal naujesnę Teisingumo Teismo jurisprudenciją (2021 m. sausio 27 d. Sprendimas bylose C-229/19 ir C-289/19).

- 13 *Oberster Gerichtshof* turi priimti sprendimą dėl atsakovo kasacinio skundo, kurį šis pareiškė dėl apeliacine tvarka priimto sprendimo.
- 14 Kaip nusprendė žemesnės instancijos teismai (šalys to ir neginčija), reikėtų remtis ankstesne *Oberster Gerichtshof* jurisprudencija (3 Ob 237/16y; *RIS-Justiz* RS0016914 [T63]), pagal kurią fiksuoto 20 % dydžio atšaukimo mokesčio nustatymas dėl pernelyg didelio atšaukimo mokesčio turi būti laikomas labai nepalankiu, kaip tai suprantama pagal *Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch* (Civilinis kodeksas, toliau – ABGB) 879 straipsnio 3 dalį (taigi ir nesąžininga, kaip tai suprantama pagal Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų 6 straipsnio 1 dalį).
- 15 Kasaciniame skunde, pareikštame dėl apeliacine tvarka priimto sprendimo, atsakovas teigia, kad pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją panaikinus nesąžiningą sąlygą vartotojo nenaudai negali būti taikoma dispozityvi taisyklė. Į sąlygos negaliojimą turi būti atsižvelgiama *ex officio*. Dispozityvi teisė netaikytina ir tuo atveju, kai ekonominės veiklos vykdytojas aiškiai nesiremia standartine sąlyga.
- 16 Atsiliepime į apeliacinį skundą ieškovė nurodo įstatymu reglamentuojamą teisę reikalauti žalos atlyginimo pagal ABGB 921 straipsnį. Sąlyga, kuria ekonominės veiklos vykdytojui suteikiama galimybė remtis šia įstatymu reglamentuojama teise reikalauti žalos atlyginimo, šia apimtimi visiškai nėra nesąžininga. Be to, tai reikštų neutralizuoti dispozityvią teisę prisidengiant vartotojų apsauga.
- 17 Minėta nuostata suformuluota taip:

ABGB 921 straipsnis

Sutarties atsisakymas neturi įtakos teisei reikalauti žalos, patirtos dėl sutarties nevykdymo esant kaltei, atlyginimo. Jau gautas atlygis turi būti grąžintas ar atlygintas taip, kad žala vienai šaliai nevirstų kitos šalies pelnu.
- 18 Pagal šią taisyklę kreditoriui po sutarties atsisakymo suteikiama teisė reikalauti iš kaltai veikusios kitos sutarties šalies atlyginti žalą; ši teisė grindžiama jo suinteresuotumu, kad sutartis būtų įvykdyta. Skolininkas privalo kompensuoti visas neigiamas pasekmes, kurias kreditorius patyrė dėl nevykdymo esant kaltei.
- 19 Jei būtų nepaisoma nesąžiningos sąlygos, ginčijamas sprendimas, kuriuo ieškovei buvo priteistas žalos dėl sutarties nevykdymo atlyginimas, taikant šią nuostatą (ir siejant ją su kitomis Austrijos teisės nuostatomis dėl žalos atlyginimo) bet kuriuo atveju turėtų būti paliktas galioti.

20 III. Prejudiciniai klausimai

- 21 Dėl pirmojo klausimo:
- 22 Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad įgaliojimas pakeisti sutarties sąlygą dispozityvia teisės nuostata nekelia problemų tais atvejais, kai sutartis, panaikinus nesąžiningą sąlygą, nebegali būti vykdoma (Sprendimo *Kásler*, C-26/13, 85 punktas).
- 23 Be to, pavyzdžiui, Sprendime *Unicaja Banco SA ir Caixabank SA*, C-482/13, C-484/13, C-485/13 ir C-487/13, buvo nurodyta, kad leidžiama, remiantis vartotojų teisėje įtvirtinta dispozityvia teise, pašalinti sutarties spragą, kurią lėmė joje esančios nesąžiningos sąlygos panaikinimas, jei nesąžiningos sąlygos panaikinimas nepakeičiant jos kita neigiamai paveiktų vartotojo teisinę padėtį.
- 24 Teisingumo Teismas 2021 m. sausio 27 d. Sprendime *Dexia*, C-229/19 ir C-289/19, Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų nuostatas galiausiai išaiškino taip, kad komercinės veiklos subjektas, kuris, kaip pardavėjas, nustatė vartotojui sąlygą, kurią nacionalinis teismas pripažino nesąžininga, taigi ir negaliojančia, negali reikalauti žalos atlyginimo, numatyto dispozityvioje nacionalinės teisės nuostatoje, kuris būtų taikomas nesant šios sąlygos, jei sutartis gali išlikti be šios sąlygos (67 punktas). Teisingumo Teismas savo nuomonę grindė tuo, kad jei nacionaliniam teismui būtų leidžiama keisti tokių sutarčių nesąžiningų sąlygų turinį, tokia galimybė galėtų kliudyti siekti Direktyvos dėl nesąžiningų sąlygų 7 straipsnyje nurodyto ilgalaikio tikslo. Ši galimybė padėtų panaikinti „atgrasomąjį poveikį“ (žr. jau minėto Teisingumo Teismo sprendimo *Kásler*, C-26/13, 79 punktą), kurį komercinės veiklos subjektams sukuria visiškai tokių nesąžiningų sąlygų netaikymas vartotojui, nes jie vis dar būtų linkę naudoti šias sąlygas, žinodami, kad, net jas pripažinus negaliojančiomis, sutartis tiek, kiek būtina, galėtų būti pakeista nacionalinio teismo ir taip būtų užtikrinti šių komercinės veiklos subjektų interesai (Sprendimo *Dexia* 64 punktas).
- 25 Iš nurodytos jurisprudencijos šioje byloje taip pat būtų galima daryti išvadą, kad dispozityvios teisės nuostatomis negalima remtis vien dėl nesąžiningos, todėl ir netaikytinos, sąlygos egzistavimo. Vis dėlto tokia išvada, dėl kurios sutartį pažeidžiantis vartotojas atleidžiamas nuo žalos, kuri buvo patirta dėl jo kaltės, atlyginimo, visiškai prieštarauja bendrai civilinės teisės, kuri yra grindžiama siekiu subalansuoti skirtingus susitariančiųjų šalių interesus, sistemai ir vertinimams. Teisingumo Teismas taip pat pripažįsta, kad nacionalinis teisės aktų leidėjas dispozityvios teisės nuostatomis siekia užtikrinti susitariančiųjų šalių interesų pusiausvyrą (Teisingumo Teismo sprendimo *Dziubak*, C-260/18, 60 punktas). Taigi Teisingumo Teismo prašoma pateikti paaiškinimą.
- 26 Dėl antrojo klausimo:
- 27 Šioje byloje nagrinėjamos aplinkybės skiriasi nuo nurodytųjų Sprendime *Dexia* (žr. 64 punktą: „jie [komercinės veiklos subjektai] vis dar būtų linkę naudoti šias sąlygas“) tuo, kad minėta sąlyga neturi reikšmės vertinant ieškinio reikalavimą, nes pareikštas reikalavimas atlyginti žalą gali būti grindžiamas tik dispozityvios

teisės nuostatomis. Ieškovė savo reikalavimą taip pat grindė dispozityvia teise, o ne nesąžininga sąlyga. Taigi ieškovė „nenaudojo“, kaip tai suprantama pagal Sprendimo *Dexia* 64 punktą, sąlygos procese prieš atsakovą, kad pagrįstų ja savo reikalavimą. Todėl kolegija mano, kad nacionalinės dispozityvios teisės taikymas šioje byloje nėra atmestinas, neatsižvelgiant į tai, kad fiksuotos 20 % dydžio žalos atlyginimo nustatymas laikytinas nesąžiningu.

- 28 Tai taip pat neprieštarauja reikalavimui, kad teismas *ex officio* įvertintų, ar sutarties sąlyga yra nesąžininga, kai tik jam tampa žinomos šiuo atžvilgiu reikalingos teisinės ir faktinės aplinkybės (Teisingumo Teismo sprendimo *Gutiérrez Naranjo*, C-154/15, 58 ir 59 punktai). Kolegijos nuomone, šis reikalavimas taikomas tik toms sąlygoms, kurios yra svarbios vertinant pagrindinėje byloje nagrinėjamą reikalavimą. Taigi negaliojimas turėtų būti vertinamas *ex officio* tik tuo atveju, kai sąlyga turi tiesioginės svarbos ieškinyje pareikšto reikalavimo vertinimui <...>. Šiuo klausimu taip pat atrodo būtinas Teisingumo Teismo išaiškinimas.
- 29 Dėl trečiojo klausimo:
- 30 Pagal Teisingumo Teismo jurisprudenciją nacionalinis teismas negali konstatavus verslininko ir vartotojo sudarytos sutarties nesąžiningos sąlygos negaliojimą *ab initio* pakoreguoti šios sutarties pakeičiant sąlygos turinį (Teisingumo Teismo sprendimo *Banco Español*, C-618/10, 69 ir paskesni punktai; Sprendimo *Gómez del Moral Guasch*, C-125/18, 59 punktas ir jame nurodyta jurisprudencija; Sprendimo *Dexia*, C-229/19 ir C-289/19, 63 punktas). *Oberster Gerichtshof* taip pat (ir individualiame procese) pritaria šiam vadinamajam „minimalaus sutarties išsaugojimo draudimui“ (vok. *Verbot der geltungserhaltenden Reduktion*) (RS0128735; RS0122168; RS0038205 [T20]).
- 31 Vis dėlto reikia išsiaiškinti, ar tai, kas buvo nurodyta, taikytina ir dalomosioms sąlygoms. Nagrinėjamu atveju ekonominės veiklos vykdytojas gali pasirinkti kurią nors iš sąlygos V punkto trečioje pastraipoje nustatytų sankcijų. Kolegijos nuomone, šalia nesąžininga laikytinos teisės reikalauti fiksuotos didelės žalos atlyginimo numatyta alternatyvi galimybė remtis faktiškai patirta žala nekelia abejonių – juo labiau kad tai atitinka dispozityvią teisę. Būtina, kad Teisingumo Teismas išsiaiškintų, ar Direktyvai dėl nesąžiningų sąlygų prieštarautų tai, jei tokiu atveju nebūtų laikoma, kad visa sąlyga yra negaliojanti.
- 32 <...>
- 33 <...> [procesiniai argumentai, bylos nagrinėjimo sustabdymas]

<...>

2021 m. rugsėjo 22 d.

<...>